

Dramatúrgia de la inanitat

FRANCESC FOGUET

TEATRE

Lluïsa Cunillé, *Vacants*.
Col·lecció *Teatre 3i4*, 46.
Eliseu Climent.
València, 2000.

Lluïsa Cunillé, *L'aniversari*.
Col·lecció *Textos a Part, Teatre*
Contemporani, 8. Arola.
Tarragona, 2000.

Lluïsa Cunillé és una de les poques autores de l'anomenada nova dramatúrgia que ha sobreviscut al fenomen de la seva eclosió quan aquesta comença a prendre les dimensions d'un lent naufragi. Les obres de Cunillé han estat premiades en multitud de convocatòries, publicades en diverses editorials i estrenades en escenaris de tota mena. La seva opció ha trobat un cert ressò en els cenacles teatrals i li ha permès de bastir una trajectòria dramàtica amb regularitat. En la nova dramatúrgia dels vuitanta i noranta, relegada en l'actualitat cap a posicions insostenibles per les dificultats d'estrenar a l'escena professional i per la manca d'unes plataformes que n'assegurin la continuïtat, l'autora badalonina és una *rara avis*. Ha pogut compaginar l'escriptura dramàtica, d'una prolixitat excepcional, amb les estrenes i el contacte sovintejats amb un públic. I les seves peces tampoc no han deixat d'editar-se: *Vacants* i *L'aniversari* s'afegeixen a una nòmina llarga que avui ja deu passar la quinzena.

A *Vacants*, un home parla amb algú per telèfon, una dona parla amb un home i una dona parla amb algú per telèfon. Qui són? Tant és. Què fan? No importa gaire: parlen, millor, intenten comunicar-se. De què parlen? Vés a saber: de música, de llibres, de viatges,

de teatre, de sensacions..., de tot i de no res. És una situació real? Pot ser-ho i pot no ser-ho. Els personatges ocupen un lloc vacant? És una manera de veure-ho, si bé és admissible qualsevol altra hipòtesi. No són una mica absurds? Sí, reflecteixen l'absurditat de la comunicació quotidiana. S'escolten? Sí i no: semblen parlar per a ells mateixos i diries que l'altre els importa un rave. Pot passar això *en la realitat*? I tant, i més encara. Compte: continuem "dins de la ficció". Interessa allò que diuen? Molt poc: és d'una vacuïtat desoladora, com una conversa convencional. I doncs? Enigma! combina el joc formal amb el realisme i t'hi convida a participar. Per exemple, calcula el nombre d'escenes, els paral·lelismes entre personatges i situacions; fes apostes, gaudeix de la ironia i no et desesperis: l'autora intenta estafar-te a cada rèplica...

L'aniversari presenta dues persones desconegudes que, per atzar, es troben en un solar buit d'una ciutat. Què hi fan? Miren els focs artificials que esclaten al cel. I després? Parlen, com els d'abans. No es coneixen de res i comencen a parlar-se. I què es diuen? No se sap ben bé: ella diu que viu en aquell barri perifèric, que havia treballat al metro, i que espera la seva filla; ell diu que no és d'allà, que ha vingut de no se sap on, que és el dia del seu aniversari i que espera la seva amiga. I què més? Ell li explica que s'ha barallat amb la seva amiga i li demana a ella que li faci un favor... Hi ha també dues històries paral·leles: la de

la filla, que es pensa que és la Ventafocs al bell mig d'una discoteca, i la de l'amiga, que s'amenaça de vomitar davant d'un mirall esquerdat del lavabo d'un bar. I? Ell i ella continuen parlant... Finalment, ella es retroba amb la filla i ell, amb l'amiga. Un quadrilàter perfecte de relacions! Sí, i dos diàlegs pautats per dos monòlegs i seguits de dos diàlegs més de cloenda...

La dramatúrgia de Cunillé té un traç molt fi, d'una gran

en res, deixant-les en la intermitència persistent, obsessiva, d'uns punts suspensius que, amb les pauses, els silencis, les músiques i els sorolls, marquen un calculadíssim tempo dramàtic. Cada expectativa que el lector/espectador es crea sobre aquestes criatures és avortada, rèplica a rèplica, escena a escena, perquè hagi de tornar a recomençar de nou.

Es tracta de personatges introspectius, intercanviables, universalitzables, com veus sense rostre, sense passat ni futur, en un present estàtic. Usurpen un lloc i ocupen un espai indefinit, conscients de la seva condició de ninots de ficció, amaratats d'històries per explicar i d'enigmes que els singularitzen. Els insinuen, els associen i els amaguen: no són seus, són de la seva creadora. Per no tenir, ni disposen d'un nom, sinó tan sols d'una assignació de gènere. I tanmateix, poden repetir-se a *Vacants* o tenir una edat a *L'aniversari* perquè, més que allò que són, importa allò que representen en potència. O la capacitat d'establir relacions de poder amb la paraula i de generar corrents d'identificació en el lector/espectador. El diàleg que protagonitzen és l'expressió d'un replegament cap a la pròpia introspecció. És per això que la comunicació amb l'altre és deficitària, mai no arriba més enllà de l'intent.

Amb aquesta vaguetat deliberada, Cunillé aconsegueix de multiplicar les perspectives de recepció del lector/espectador i fer-lo particip de la indagació teatral, del procés de reescriptura escènica. Li ofereix unes

La dramaturga Lluïsa Cunillé

eficàcia escènica, juga amb les sinuositats i els paranys del llenguatge i planteja situacions profundament dramàtiques amb un mínim d'elements evocatius. El seu minimalisme expressiu omple l'espai i el temps escènics amb unes poques paraules i uns pocs personatges que l'autora edifica, en aparença, a partir de mers esbossos. Les intervencions dels seus personatges són lacòniques, com dites de passada, sense aprofundir mai

POESIA

Miguel Labordeta, *Antologia*.
Pròleg de José Carlos Mainer.
El Bardo. Sant Cugat del
Vallès 2000.

L'obra poètica de Miguel Labordeta (Saragossa 1921-1969) segurament ara agrada més als lectors que quan el poeta aragonès escrivia i publicava a la seva ciutat els seus poemes amb un llenguatge provocatiu i avantguardista. Malgrat el menyspreu de molts dels seus contemporanis va ser una figura clau de la seva generació. Tertulià animador al saragossà cafè Nike, allà va néixer l'Oficina Poètica Internacional, fundada "del no-res i per no res". També va ser autor d'una obra de teatre: *Oficina de horizonte*.

Miguel Labordeta: punt i a part

CONCHA GARCÍA

El seu primer poemari, *Sumido 25* (1948), va tenir un èxit discret. Altres dos llibres conformarien la trilogia de la primera etapa: *Violento idílico* (1949) i *Transeünte central* (1950). Després faria un gir marcat per un nou període que centrava la seva atenció en la realitat històrica del país, en el qual els poemes adquirien caires més polítics i socials, sense deixar mai el dramatismes i la visió pessimista del món. *Epilírica* (1961) serà el fruit d'aquesta segona etapa.

La seva poesia es caracteritza per una visió crítica de la societat burgesa per una banda, i, també, per la reflexió existencial que ens deixa a cada un dels seus poemes. El desdobra-

ment del seu subjecte poètica accentua certa perplexitat que no deixa concessions a l'habitant d'una ciutat espanyola de postguerra les circumstàncies històriques de la qual estaran sempre presents: "Sé que mi soledad y mi grito / van más lejos que la selva y la órbita. / Sé que es un misterio el nacimiento del hombre / las anchas noches de estío / i el diálogo que tú y yo sostenemos / sobre la nada de los peatonas". De marcada tradició surrealista, que va de Lorca a Cirlot i la poesia impura, les seves metàfores no són fruit de les imatges oníriques i moltes vegades gratuïtes del surrealisme, sinó que contenen una força alimentada de ràbia i impotència: "Quisiera ser lágrima de abismo hacia su huida /

o emperador de los desesperados maniños / o verdugo glorioso en su tarde de melancolía, / desolado acaso ermitaño en su plata de bosques / o río lento, incansable, creciendo en primavera".

Els poemes d'aquesta antologia van ser seleccionats pel mateix autor dos anys abans de la seva mort, i es va publicar per primera vegada a la mítica col·lecció *El Bardo* quan la dirigia José Batlló (iniciada el 1964 i que també van publicar Gabriel Celaya, Pere Gimferrer, José Ángel Valente, Ángel González, Vázquez Montalbán, Pere Quart i Salvador Espriu). En ella el recorregut vital del poeta és una constant. Abunda la queixa i la desesperança en un to irònic i dolgut que en algun moment

pistes molt inconcretas, un temps que depèn d'un passat i d'un futur desconeguts, un espai inacabat que escatima qualsevol referència concreta i procura alliberar-se de connotacions precises. Cada escena, això sí, es relliga amb les altres per motius comuns o ecos compartits. Cunillé treballa sobre mil·límetrades casualitats, trobades fortuïtes, aparences de veritat o mentida i les essencialitza en escenes breus, ubicades en espais de trànsit i en un temps erràtic, de recerca o de fugida. Com una abstracció de la realitat quotidiana passada pel sedàs d'una estilització dramatúrgica que l'embolcalla de misteri i d'inquietud, que la reinventa -de vegades amb ironia- com a matèria de ficció.

La capacitat extraordinària de la dramatúrgia de Cunillé per convocar uns personatges i una acció en les coordinades d'espai i temps topa amb una vacuïtat en les trames, en les històries explicades, i una esterilitat dels diàlegs que acaben per convertir tot el magnífic potencial dramàtic en un artillugi molt precís: un mecanisme de rellotgeria perfecte, però insignificant i innocu, que no fa esclatar mai la seva pirotècnia verbal i que es queda sempre en la superfície, a la punta més extrema de l'iceberg. És una opció triada que marca un estil personal i construeix un corpus teatral amb moltes ressonàncies, motius, personatges i espais de ficció que es repeteixen, s'amplien, es diversifiquen en un mateix marc d'abstracció. Les seves obres construeixen, per efecte de concentració, un món secret, un codi críptic, una visió glacial de la condició humana que, si no evolucionen cap a una dramatúrgia més oberta a la mirada del públic lector/espectador, poden acabar escorats en la inanitat més absoluta.

ens fa pensar en una mort anunciada. No en va un dels seus poemes, *Confesión del inicio*, ens recorda Vallejo: "Este momento mío / lo soñaré asesinado ya". Per al lector contemporani la poesia de Miguel Labordeta aporta una important dosi d'antiservilisme a l'aspecte formal del poema. "No m'importa gens ni mica que la meva poesia pugui ser entesa per pocs o per molts o per ningú", va dir una vegada. La puresa del seu discurs no està renyida amb la qualitat dels seus textos, tot i que un autor tan prolífic algunes vegades tendeix a repetir-se massa, i aquest és l'únic retret que se li pot fer.

Per als curiosos, l'obra completa de Labordeta va ser publicada en aquesta mateixa col·lecció l'any 1983 i conté un interessant estudi de Clemente Alonso Crespo que ofereix més detalls del context històric i literari en què es movia aquest transeünt de la tristesa.